

Yeni Türkiye

Yıl 24 Sayı 99
Ocak - Şubat 2018
Fiyatı 50 TL

2 Ayda Bir Yayınlanır

Kurucusu

Hasan Celâl Güzel (1945-2018)

Yüksek İstişare Heyeti

Justin McCarthy (Başkan) / Mehmet Aydın / Sabahattin Balcı / Yakup Basmacı
Darhan Kızıralı / Hayrettin Karaman / Kemal Karpaz / Jean Lois Mattei
Rhoads Murphey / Kâmil V. / Nerimanoğlu / Chester A. Newland
İlber Ortaylı / Sadettin Ökten / İskender Pala / Norman Stone

Yayın Kurulu

Kemal Çiçek (Başkan) / Bilgehan Atsız Gökdağ (Koordinatör) / Şükrü Halûk Akalın
Şakir Akça / Ahmet Akgündüz / İbrahim Ethem Atınur / Aygün Attar / Haydar Çakmak
Emin Çarıkçı / Abdurrahman Dilipak / D. Mehmet Doğan / Şenol Durgun
Gonca Bayraktar Durgun / Burhan Erdem / Tefik Erdem / Güler Eren
Mehmet Seyfettin Erol / Bünyamin Erul / Hasan Tahsin Fendoğlu
Tufan Gündüz / C. Sencer İmer / İsmail Köksal / Gülay Mirzaoğlu
İbrahim Özkan / Nail Öztaş / Necdet Sağlam / Sami Selçuk
Lütfi Şehsuvaroğlu / Adnan Şenel / Ömer Turan

Y.T. Yayıncılık Eğitim Ltd. Şti.
Genel Yayın Yönetmeni
Ulker Güzel

Editör

Prof. Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ

Yazı İşleri Müdürü
Murat Tazegül

Dağıtım ve Abone Müdürü
Zülfikâr Mert

Dizgi
Ali Taştepe

Baskı
Altan Özyurt Matbaacılık
(0312 394 83 94)

Genel Dağıtım
Doğan Dağıtım-DPP A.Ş.

Basıldığı Tarih
Haziran 2018

Yayın Kodu
ISSN - 1300-4174

Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi
Hacı Hasan Mahallesi Kahraman İbad Hüseyinli Sok. No: 22 Gölbaşı/Ankara
Tel: (312) 441 42 40-441 42 60 Faks: (312) 441 42 08
Web: www.yeniturkiye.com e-posta: yeniturkiye@yeniturkiye.com

Abone Şartları

Bireysel: Yıllık 300TL. Kurumsal: Yıllık 600TL.

IBAN: TR34 0006 2000 1810 0006 2946 98 - Garanti Bankası Çankaya Şb.

Yeni Türkiye hakemli bir dergidir. Dergimizde yayınlanan yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Recep Tayyip Erdoğan Dilimiz Medeniyetimizin Kilididir / 21

Mevlüt Çavuşoğlu Dilde, Fikirde, İşte Birlik / 23

Numan Kurtulmuş Türkçe Türkçe'dir... / 25

Hasan Celâl Güz el En Eski, En Zengin ve En Âhenkli Dil: Türkçe / 27

Türkçenin Yaşı - Eski Türkçeden Orta Türkçeye

Osman Fikri Sertkaya Türkçenin Yaşı / 31

E. Ayşe Çöloğlu Eski Yazıtına Okuma Önerisi / 38

Mustafa Levent Yener Eski Türkçede İlk Hecede Yuvarlak Ünlüler Meselesi:
Çok Zamanlı ve Karşılaştırmalı Değerlendirme / 45

Karjaubay Sartkoja Eski Uygur Harfi ile Yazılmış Metin/ 57

Engin Çetin Eski Uygarcada Anlamca Çokluk ve Topluluk Bildiren
Sözcüklerin Kullanım Özellikleri / 66

Gülzara Cumakunova Kaşgarlı Mahmut'un 'Divanu Lûgat-it Türk'
Sözlüğünün Tipolojik Özellikleri/ 72

Barçın Şükürova Kaşgarlı Mahmut'un 'Divanu Lûgat-it Türk' Eserinin
Özbekistan'da İncelenmesi Üzerine/ 79

Osman Mert Kutadgu Bilig'de Eylemler Vasıta Açısından Tümlenirken
Kullanılan Dışa Dönük Görevli Dil Öğeleri / 84

Erdem Uçar Kutadgu Bilig Dizindeki Bir Kelime Hakkında VII: edle- Fiili
Üzerine Bazı Düşünceler / 94

Yaşar Şimşek Türkçe İlk Kur'an Tercümesi Üzerine Açıklamalı Bir
Bibliyografya Denemesi / 104

Mesut Şen 13. Yüzyıl Türkçesi Yeni Türkçe midir? / 126

Ömer Çiftçi Anadolu Sahasında Türkçenin Edebi Dil Olma Süreci / 133

Hülya Uzuntaş 14. Yüzyıla Ait Horezm Türkçesi ile Yazılmış Bir Metin
Parçası ve Dil Özellikleri Üzerine / 141

Ayşegül Sertkaya XV. Yüzyılda Batı Türkleri ile Doğu Türkleri Arasında
İletişim / 148

Dil ve Folklor

Bayram Durbilmez Türkiye Sahası Âşık Edebiyatında 'Ayak' Terimleri,
Sorunlar ve Öneriler / 155

Youssef Azemoun Türkmen Halısından Dile Yansıyanlar Üzerine Notlar / 166

Juyeong Jang Türkiye ve Kore'de Ad Verme Gelenekleri Üzerine
Bir Çalışma / 174

Miras Kosıbayev Kazak Geleneğinde Evlenme Âdeti ve 'Dıvanu Lugât-it
Türk'ten Örnekler / 179

Özgür Kasım Aydemir Lübnan Türkmen Türkülerinde İnsan / 185

Arsalan Moradi Kashkooli İran'da Yaşayan Kaşkay Türklerinin Eski Gelenek
Göreneklere / 204

Mustafa Karataş Türk Dünyasının Ortak Dili Yanışları (Nakışlar) / 216

Türkçenin Yapı Bilgisi

Abmet Nahmedeov Türk Lehçelerinde Hendiadyoinlerin Tarihî Gelişimi
Üzerine / 229

Erkan Hirik Seyahatnâme'de Yer Alan Mahallî Morfolojik Unsurlar
Üzerine / 240

Seçil Hirik Gelecek Zaman Bildirimlerinin Derin Yapıdaki
Çözümlemesi / 249

Maral Taganova Türkmen Dilinin Fonksiyonel Kelime Türetmesi / 261

Babar Sağır Özbek Türkçesindeki -ÅK/-YÅK Enklitiği Üzerine / 267

Shobida Shahobiddinova Özbekçe Dilinde İsimler Kullanma ile İlgili Özgün
Özellikler / 277

Dilek Ergönenç Akbaba Edebî Nogay Türkçesinin Müşterek ve Farklı Ekleri
Üzerine / 280

Dursun Ünüvar Başkurt Türkçesinde Kuşma Kılımlar (Birleşik/Karmaşık
Fiiller) / 293

Gulbarshin Syzdykova Günümüzde Türk Dili İncelemeleri: Kazak ve Türkiye
Türkçesinde Durum Ekleri / 302

Kürsat Efe Kazak ve Kırgız Türkçelerinin İsim ve Fiil Çekimleri Bakımından
Karşılaştırılması / 310

Zeynep Gençler Kazak Türkçesi ve Japoncada -p al- / -te morau Art Fiillerinin
Konuşucu Odaklı Yarar Bildirime İşlevi Üzerine / 329

Z. E. Kaskarakova Hakas Türkçesindeki Eş Sesli Kelimelerin
Sınıflandırılması Üzerine / 337

Türkçenin Anlam ve Kavram Alanları: Atasözleri - Deyimler

Zulbumar Holmanova XV-XVI. Yüzyıllarındaki Türk Kelimelerinin
Semantiği / 340

- Berdi Sarıyev* Türk Mahkemelerinin Tercüme ile İlgili Evraklarında (Resmi Yazılarında) Yer Alan 'Türkmenistan' ve 'Türkmence' Kavramları Üzerine / 347
- Sabohat Bozorova* Özbek ve Türk Atasözlerinin Mukayeseli Tahlili / 356
- Nilufar Sadullaeva* Türk, Özbek ve İngiliz Dillerindeki Atasözlerinin Kimi Özellikleri / 359
- Kamila Barbara Stanek* Lehçe Anlam Eşdeğerleri ile Karşılaştırıldığında Türk Atasözlerinde Barınan Bilgi ve Bilgelik/Akıllılık Kavramlarının Dilsel Tasviri / 361
- Hassan Nazar* Türk ve Hint Atasözleri Arasındaki Etkileşimler / 375
- Gulom Mirzayevich İsmailov* Türk Dillerindeki Deyimlerde 'Beyaz' ve 'Siyah' Kavramlarının İdeotnik İşaretleri / 381
- İrina Pokrovska* Çağdaş Türkçe'de Din Unsurlarını İçeren Deyim ve Atasözleri / 385
- M. Fatih Kirişçioğlu* P. A. Oyuuskiy'in 'Annem Cebceikey'in Mezarında' Şiirinin Semiyotik kavramlar Açısından İncelenmesi / 390
- Maira Zholshayeva* Türkolojideki Aspektolojik Araştırmaların Bugünü ve Geleceği / 396
- Mahfuzabon Homidova* Ali Şir Nevai'nin 'Lisanü't-Tayr' Destanında Metinlerarası İlişkiler / 402
- Gökçen Bilgin Aksoy* Azerbaycan Türkçesi Atasözlerinde Ontolojik Metaforlara Bir Bakış / 405
- Atiye Nazlı* 'Kitâb-ı Oğuznâme Türkî ve Tatarca Darb-ı Mesel'de Yer Alan Atasözlerin Günümüze Yansıması / 418
- Yu Kuribayashi* Karşılaştırmalı Dilbilim Bakış Açısıyla Türkçede OL-Fiili / 433
- Nesrin Bayraktar* Türkiye Türkçesinde Ölmek Sözcüğünün Biçim Kavram ve Anlam Alanı / 438
- Türkçenin Söz Varlığı**
- Gürer Gülsevin* Türk Dünyasının Ortak Söz Varlığı Üzerine / 444
- Mustafa Samet Kumanlı* Türk Dünyası Özel Söz Varlığına Dayalı Sözlük Çalışmaları Üzerine / 451
- Abdullah Mert* Eski Türkçede /a/ Sesi ile Başlayan Özelinde Eski Türkçe Söz Varlığının Türkiye Türkçesi Ağzlarında Görünümü / 460
- Abmet Turan Doğan* Tarihî Metinler Üzerine Yapılan Çalışmalarda Bağlamlı Sözlük ve İşlevsel Dizinin Önemi: Türk Dili Üzerine Yapılmış Bazı Çalışmalardan Örneklerle / 470

Serkan Şen Tarihi Söz Varlığımızın Geleceğe Taşınmasında Türkülerin Yerine Dair Örnekler / 481

Ebülfaz Amanoğlu Ortak Türkçeye Giden Yol: Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde Söz Varlığı Bakımından Karşılıklı Etkileşim / 493

Talip Doğan İran Türklerinde 'Héyder Baba'ya Selam'ın Etkisiyle Yazılan Şiirlerdeki Ortaklıklara Dair / 497

Bilgehan Atsız Gökdağ Azerbaycan Sözlükçülüğü ve Sözlükleri / 516

Larisa Alimpieva - Aleksandr Tsoi Yabancılar İçin 'Türk Dilinin Temel Sözlüğü'nün Yapısı ve İçeriği / 538

Gülden Sağol Yüksekaya Sözlük Bilimi Açısından Mecaz Kavramı / 542

Marlen Adilov Kazak Türkçesindeki Alıntı Kelimelerin Kazakçalaşması / 549

Zhazira Agabekova Türk Dünyasının Çağdaş Adbilim Alanı / 555

Gülbanu Kossymova Kazak Toponomilerinin Tarihi Özellikleri / 561

Bekir Yavuz Pekacar Saha (Yakut) Türkçesindeki Yer Adları / 569

Murat Özşahin Tatar-Başkurt Kişi Adlarında Renkler / 583

Dzenana Brackovic Türk Kökenli Bosna Hersek Soyadları / 588

Gönül Erdem Nas Tematik Bir Sözlük Çalışması: Bartın Ağzında Bitki Adlandırmaları / 592

Zhazira Otyzbay Eski ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Kardeş Sevgisini, Merhameti İfade Eden Bir Organ Adı Bağır-Ciğer / 597

M. Emin Yıldızlı - Çetin Pekacar Güneş Dil Etimolojileri / 603

Türkçenin Ağızları

Ali Akar Diyalektoloji Çalışmalarının Türk Dil Birliğine Katkıları Üzerine / 610

Rebiguli Ajimaimaiti Çağdaş Uygarcanın Tehlikedeki Lopnor Ağzı / 615

Nursel Dinler Dede Korkut Kitabındaki Sözcüklerin Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Dağılımı Üzerine Bir Deneme / 620

Murat Koçak Kırşehir ve Yöresi Ağzlarında Kullanılan Kelimelerin En Eski Türkçe Kaynakları / 636

Ergün Acar Sinop ve Yöresi Ağzlarında Kıpçak Türkçesi Dil Unsurları / 648

Türkoloji Araştırmaları

Mustafa Uğurlu Türkiye'de Türk Lehçeleriyle İlgili Ağız Araştırmalarının Önemi / 653

ulaşıldığı, argoda, kaba konuşmada, halk ağzında nasıl kullanıldığı vb. –bir ölçüde- bütün olarak görülmektedir. Tanıklı sözlüklerde kelimelerin cümle içindeki kullanımını göstermek ve anlamlarına açıklık getirmek amacıyla yüzlerce eser taranarak Türk edebiyatının tanınmış yazar ve şairlerinden Türk dilinin ifade güzelliğini taşıyan, örnek olarak kullanılacak nitelikteki cümle ve mısralar tespit edilir. Yazılış ve okunuşları aynı olup farklı kökten gelen kelimeler ayrı ayrı madde başı yapılır. Madde başı sözler herhangi bir bilim dalının veya alanın terimi ise belirtilir. Yanlış, yeni türetme, eskimiş kullanım türünden ayrıntılara yer verilir, vd.

Anlama dayalı bir kısım söz sanatlarının ortak adı olan *mecaz*, ifadeye kuvvet ve güzellik vermek için, anlam inceliği elde etmek için benzerlik veya daha farklı bir ilgiye dayalı olarak gerçek anlamı dışında kullanılan sözdür. Temel anlam dışındaki anlamları -mecazi anlam da dâhil olmak üzere- yan anlam olarak geniş bir çerçevede bir araya getirmek yanlış olmaz.⁶ Ama sözlükçülük bir gelenek işidir ve diğer dillerin sözlük geleneğinden de anlaşılıyor ki mecazi anlam genellikle *mecaz* açıklamasıyla verilmektedir.⁷ Ancak bu açıdan incelendiğinde bu bildirinin iki ana kaynağı olan Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük* (2005) ile *Kubbealtı Lugatı*'nda (2005) özellikle mecazi anlamın ayırt edilmesi, hangi durumlarda mecaz açıklamasına yer verileceği vb. hususların önemli bir problem oluşturduğu gözlenmektedir.

1. Madde Başı Kelimenin İlk Anlamı Mecazi Bir Kullanım İse

Kelimeler zamanla temel anlamlarının yanı sıra yeni anlamlar kazanabilir, hatta bu yeni anlamlardan biri, temel anlamdan daha yaygın olarak kullanılabilir veya temel anlam unutulabilir. *Temel anlam*'ı “bir ses birleşiminin başlangıçta yansıttığı ilk ve asıl kavram” şeklinde tanımlayanlara karşılık, “bir ses birleşiminin zihinde yansıttığı ilk kavram, yani akla

gelen ilk kavram veya en yaygın anlam” olarak yorumlayanlar da vardır.⁸ Ancak ilim sade-

- (6) B. Vardar, A. Topaloğlu gibi yan anlam ve mecaz kavramlarını ayrı ayrı değerlendiren araştırmacılar bulunduğu gibi D. Aksan, M. Hengirmen gibi kelimenin temel anlam dışındaki anlamlarını yan anlam olarak değerlendiren araştırmacılar da vardır. Doğan Aksan, dilde mecaz anlam/mecazi anlam (Fr. sens figuré, İng. figurative meaning) olarak adlandırılan anlamların sözcüğün temel anlamı dışındaki yeni anlamlarını gösterdiğini, dolayısıyla temel anlam dışındaki anlamların yan anlam (secondary meaning) olarak geniş bir çerçevede bir araya getirilmesinin yanlış olmayacağını belirtir (Aksan 1998: 60). M. Bilgin, *mecazi anlam* yan anlam konusunu bir alt bölümü olarak *değişmeceli yan anlam* adıyla açıklamaktadır (Bilgin 2002: 31-34). Bu hususta ayrıca bk. (Gürbüz 2008).
- (7) Bk. Ojegov 1953, Levaşov 1995, Beaujean 1885, Amid 1372, Hornby 1974, vd.
- (8) *Asıl anlam*: Öbür kelimeler gibi adlar da bir *konmuş anlam* (sens fondamental) taşırlar. Buna adın *asıl anlamı* (sens propre) deriz. Birçok adlar *anlamca yayılıp* (par extension) konmuş anlamlar çevresinde ve dışında bazı *yananlamlar* (sens accessoire) yüklenmiş bulunurlar. Mesela *ayak* insanı ve hayvanda basma, yürüme organıdır. Fakat iskemlenin, masanın, gölün, ırmağın vb. da ayağı olur. Halk şürinde ise bu kelime *kafiyeye* anlamına gelir. Bu sonrakiler hepsi kelimenin üreme *anlamları* (sens dérivé) sayılır (Bangolu 1990: 320). *Temel anlam*: Her sözcüğün bir temel (konuluş) anlamı vardır. Bir adın, bir sözcüğün çeşitli anlamları arasında ancak birisi temeldir. Bu temel anlam bir düzen koruyucusu gibidir. Dil gelişimi boyunca anlam artışlarından doğacak karşılıklı o'nlere. “Her kavram için bir ad...” kuralı bu bakımdan kesinliğini korur (Gencan 1979: 500-501). *Düz anlam*: 1 - Bir gösterenin gösterilmesini oluşturan kavramın kaplamı, gösterenin belirttiği nesnelere sınıfı. 2 - Yananlama karşı olarak, bir birimin mantıksal, değişmez, nesnel anlamı (Vardar 2007: 85). *Temel anlam*: Bir ses birleşiminin başlangıçta yansıttığı, ilk ve asıl kavram (Aksan 1990: 182). *Asıl anlam*: Kelimenin anlattığı ilk ve ana kavram (Topaloğlu 1989: 31). *Asıl anlam*: Bir kelimenin karşıladığı ilk kavram, ana kavram (Korkmaz 1992: 14). *Temel anlam*: Sözcüklerin ilk oluştuğu dönemde gösterdikleri kavram (Hengirmen 1999: 355). *Düz anlam*: Dil birimlerinin nedensiz kullanımları, onların düz anlamlarını verir. Gösterge ile gösterilen arasında, nedensiz, fakat saymaca, uzlaşmalık ve sosyal bir ilişkinin olduğu göstergeler olan dil birimleri, düz anlamlı göstergelerdir. Dil birimlerini, saymaca ve nedensiz göstergeler olarak kullanmak, onları gerçek ve düz anlamlarında kullanmak demektir (Karaağaç 2012: 631). *Asıl anlam*: Bir dil biriminin ilk anlamı, onun asıl anlamıdır. Asıl anlam veya gerçek anlam, nedensiz olan anlamdır (Karaağaç 2012: 588).

Temel anlam'ı “bir ses birleşiminin başlangıçta yansıttığı ilk ve asıl kavram” şeklinde tanımlayanlara karşılık, “bir ses birleşiminin zihinde yansıttığı ilk kavram, yani akla gelen ilk kavram veya en yaygın anlam” olarak yorumlayanlar da vardır.

Çekirdek (gerçek) anlam: Sözcüğün ilk ve temel anlamına çekirdek anlam denir. “Çekirdek anlam” ya da onun yerine kullanılan “ilk anlam”, “temel anlam”, “gerçek anlam” gibi adlandırmalar, çokanlamlı sözcüklere özgü olup bu sözcüklerin kullanımına giren ilk anlamlarını, sonradan oluşan yan anlamlardan ayırt etmek için kullanılır. Sözcüğün bağlamdan bağımsız, akla ilk gelen anlamı, gerçek anlamıdır (Bilgin 2002: 30). Sözcüklerin ilk başta tek anlamı olarak dil alanında var olmaları sebebiyle, hakiki anlamın önceleri tek bir taneymiş gibi ele alınıp tanımlandığını, kelimenin sonradan kazandığı yeni anlamların, bu anlamların kullanım alanlarının ve yaygınlık durumlarının göz önüne alınarak kavramın kapsamı genişletilmiştir (Uğur 2017: 2). *Gerçek anlam*: Sözcüğün, dilde kullanımını süreklilik kazanarak belli bir zaman dilimi için sabitlenmiş anlamlarına, başka bir deyişle, tek alındığında da kavrayışımızda uyandırdığı sözlüklere girmiş anlam (Uğur 2007: 21).

Bir kelime işitildiğinde ya da okunduğunda, göstergenin kendisinden tamamen farklı olarak zihinde beliren ilk tasarru ya da görünümlü, —temel anlam ögesi (denotation) olarak adlandırabiliriz (Çolak Bostancı 2009: 151). G. Çolak Bostancı bugünkü Türkçenin söz varlığında yer alan yüz bir kelimenin Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan 2005 baskılı *Türkçe Sözlük*'te mecaz olarak belirtilen bazı anlamlarının mecaz olmaktan çıkarak temel anlam durumuna geldiği üzerine bir araştırma yapmıştır (Çolak Bostancı 2009: 150). Bir dil biriminin en yaygın anlamı onun düz anlamıdır (Karaağaç 2012: 543).

Ayrıca *sözlük anlamı*, *kelime anlamı* gibi karşılıklarla da konuya yaklaşımlar vardır.

Sözlük Bilimi Açısından Mecaz Kavramı

Gülden Sağol Yüksekaya*

542

İnsanoğlu, karşılaştığı her nesne, kavram ve durumu adlandırır. Adlandırma, aynı zamanda bir anlamlandırmadır. Dil her nesneyi, kavramı ve durumu karşılamak için farklı kelime üretmez, kelimeler zaman içinde yan anlamlar kazanarak farklı kavramları ifade eder duruma gelir.

Temel anlam, bir ses birleşiminin başlangıçta yansıttığı ilk ve asıl kavramdır. Genel itibarıyla kelimelerin temel anlamları dışında kazandıkları anlamlarıyla temel anlamları arasında ortak yönler bulunur ve zaten bu ortak yönler vasıtasıyla diğer anlamlar ortaya çıkar. *Yan anlam*, bir ses birleşiminin temel anlamının yanı sıra edindiği bir başka anlam, yansıttığı yeni bir kavramdır. Kelimelerin bir de mecazi anlamları vardır. Mesala, *acılaşmak* kelimesinin mecazen “(bakış, ses, söz vb.) kırıcı, dokunaklı, sert bir durum almak”,¹ *aç* kelimesinin “çok istekli, çok hevesli” ve “gözü doymaz, haris, aç gözlü”,² *koltuk* kelimesinin “yüksek mevki, makam”, “yüze karşı övgü, yaranmak için söylenen söz veya yapılan hareket”,³ *köstebek* kelimesinin “bir iş yerinden, kurumdan, özellikle gizli servisten bilgi sızdıran kimse”,⁴ *tabansız* kelimesinin “korkak,

ürkek, yüreksiz”⁵, *gölge* kelimesinin “koruma, kayırma, himaye” anlamına gelmesi gibi.

Çok karmaşık bir yapıya sahip olan dil, sözlükler sayesinde bazı kalıplar içinde düzene sokulur. Dil bütünüyle bir kitaba sığmamakla birlikte okuyucu, dilin söz varlığına sahip çıkan ve gelecek nesillere aktaran, okuyucu ve kullanıcıyı yönlendiren sözlük vasıtasıyla bildiği dili geliştirip zenginleştirir. Sözlükçülük büyük sabır, çok yönlü bilgi ve kültür gerektiren uygulama ve uzun soluklu arama, tarama, derleme, planlama çalışmasıdır, ama ortaya çıkan eser, -hele de belirli yöntem ve kurallara bağlı kalarak hazırlanmışsa- hazine değerindedir.

Sözlüklerin, hazırlanış amaçları ve nitelikleri açısından *tek dilli sözlük*, *çok dilli sözlük*, *genel sözlük*, *eş anlamlı sözlük*, *tarihî sözlük* gibi çeşitli türleri bulunmaktadır. İçerdikleri söz varlığı açısından Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük ve Kubbealtı Lugatı* birer genel sözlüktür. Genel Türkçe sözlüklerde madde başı kelimenin gramer kategorisi, telaffuzu, yabancı kökenli ise hangi dilden alındığı, orijinal imlası, -etimolojisi, unutulmuş temel anlamı- gösterildikten sonra anlamlandırılmaya geçilir. Anlamlar mümkün olduğu kadar yaygınlık derecesine göre sıralanır. Mecazi ve argo anlamlar, terimler vb.nin ardından o sözün deyimleşmiş veya kalıplaşmış biçimleri anlamlarıyla sıralanır. Böylece sözlüklerde kelimenin nasıl yeni anlamlar kazandığı, temel anlamından yan ve mecazi anlamlarına nasıl

(*) Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

- (1) *Türkçe Sözlük*'te bu anlam ikiye ayrılarak “dokunaklı duruma gelmek” ve “konuşma kırıcı, sert bir durum almak” şeklinde verilmiş, her iki anlam için de mecaz açıklaması yazılmıştır. Bu sözlüğün çevrim içi nüshasında her iki anlam da mecaz açıklaması yapılmaksızın verilmiştir.
- (2) *Türkçe Sözlük*'ün 2005 baskısında *aç* kelimesinin her iki anlamı da mecaz açıklaması ile verilirken, aynı sözlüğün çevrim içi nüshasında bu açıklamaya yer verilmemiştir.
- (3) *Türkçe Sözlük*'ün çevrim içi nüshasında her iki anlam da mecaz açıklaması yapılmaksızın verilmiştir. Ayrıca yine söz konusu sözlükte bu anlam için verilen “koltuklama veya koltuklanma” karşılığı düzeltilmelidir.
- (4) *Kubbealtı Lugatı*'nda bu anlam mecaz açıklaması ile değil de teşmil açıklamasıyla verilmiştir. Söz konusu anlam için *Türkçe Sözlük*'te mecaz açıklaması yapılırken, aynı sözlüğün çevrim içi nüshasında hiçbir açıklama yapılmamıştır.
- (5) *Türkçe Sözlük*'ün çevrim içi nüshasında söz konusu kelimenin “korkak, ürkek, yüreksiz” anlamının yanında mecaz açıklaması bulunmaktadır.

ce mevcut durumu kavramak ve belirtmek değildir. Güncel durumdan hareketle temel anlamın tanımını değiştirmek, yeni bir tanım getirmek tartışmaya açık bir yaklaşımdır.

Türkçe Sözlük'te madde başı kelimeler, sadece mecazi anlam taşıyorsa mecaz açıklamasına yer verilmediği sözlüğün giriş kısmında belirtilmiştir. Muhtemelen bu yaklaşım, her ne kadar bu hususta bir açıklama yapılmamışsa da yeni anlamın temel anlam olarak kabul edilmesi şeklinde yorumlanabilir. Böyle bir yaklaşım içinde olursa dahi diğer durumlarda mecaz açıklamasına yer verilen bir sözlükte ikili bir tutum içine girilmesi doğru değildir. Kelimenin temel anlamı unutulup mecazi anlam alışılmış kullanım durumuna geldiğinde artık ölü mecaz olarak kabul edilip sözlükte mecaz açıklamasına yer vermemek şeklinde bir yaklaşım vardır. Ama kelimelerin geçmişle bağlantılarını koparan bu yaklaşımdan kaçınmak, unutilan temel anlamlarını açıklama mahiyetinde yanlarına kaydetmek gerekir. *Türkçe Sözlük* bu açıdan yeniden ele alınmalıdır.

Kubbealtı Lugatı'nda kelimenin kökeni hakkında bilgi verilirken temel anlamı da yazılmış ve ardından da ilk anlam durumunda dahi olsa mecazi kullanım olduğu bilgisi verilmiştir: mes. *antikalık*, *baltalamak*,⁹ *boynuzlatmak*, *çiğerpere*, *cinlenmek*, *diklenmek* vd.

âb-ı âteş-renk: "Ateş renginde su" *mec.* Kırmızı şarap.

baltalamak (< *balta*+*la-mak*) *mec.* Bir işi kasten bozmaya, engellemeye çalışmak, sabote etmek

sâbit-kadem (ثابت قدم) *birl. sıf.* (Ar. *kadem* "ayak" ile) *mec.* Verdiği karardan ve sözden dönmeyen, kararında sebat eden.

Türkçe Sözlük'te temel anlamı kullanılmayan veya unutilan deyimler ve birleşik fiillerde de mecazi anlam ilk anlam durumundaysa mecaz açıklamasına yer verilmemiş (*balon uçurmak* vd.), diğer durumlarda –tu-

tarlı olunmasa da- mecaz açıklaması yapılmıştır. *Kubbealtı Lugatı*'nda ise bir mecazi anlamı karşılayan deyimlerle birleşik fiillerin, mecazi teşkillerin ayrılmasının zor olduğu, onun için gerçek deyimlerin yanında bunların da yapıları özelliklerine bakılmadan kelimenin altında sıralandığı ifade edilmiştir, ama aslında mecazi olduğu tespit edilen deyimler ve birleşik fiillerde bu açıklamaya yer verilmiştir: *abaya sermek*, *abanoz kesilmek*, *bakar kör*, *baklayı ağzından çıkarmak*, *baldıran şerbeti*, *balıklama dalmak* (*girmek*), *balon uçurmak*, *balta* (*balta-yı*) *asmak*, *dumunu tütmek*, *darbe indirmek* (*vurmak*), *davul çalmak*, *defterden silmek*, *nakavt etmek*, *nazar boncuğu* vd.

2. Türevlerde Mecaz Açıklamasının Durumu

Türkçe Sözlük'te sözlüğün tertibi kısmında mecaz açıklamasının kelimenin türevlerine yazılmadığı belirtilmiştir, ancak söz konusu sözlükte bu açıdan tutarlılık olduğu söylenemez.

koltuk maddesinde kelimenin "yüze karşı övgü, yaranmak için söylenen söz veya yapılan hareket"¹⁰ anlamına, *koltukçu* kelimesinin "yüze karşı övmeyi huy edinmiş kimse" anlamına, *koltukçuluk* kelimesinin "yüze karşı övmeyi huy edinme" anlamına, *koltuklamak* kelimesinin "kıvanç verecek biçimde övmek, koltuklarını kabartacak sözler söylemek, pohpohlamak" mecaz açıklaması yapılırken, *koltuklama* kelimesinin "yaranmak için birine söylenen övücü söz, kompliman" anlamına, *koltuklanmak* kelimesinin "övücü sözlerle koltukları kabartılmak, pohpohlanmak"¹¹ anlamlarına mecaz açıklaması yazıl-

Kelime anlamı verimi Türkçede şimdiye kadar daha çok kelimenin ilk anlamını, kelime söylenildiği zaman zihinde uyandırdığı ilk anlamı karşılamak üzere kullanılmıştır. Bu yüzden, bunun yerine yalnızca anlamı kullanmayı uygun gördük (Aksan 1966: 171). *Sözlük anlamı*: Bir kelimenin yansıttığı ilk ve asıl anlam (Korkmaz 1992: 140).

Bu konuyla ilgili ayrıca bk. (Gürbüz 2008).

(9) *Türkçe Sözlük*'te *baltalamak* maddesine ilk anlam olarak "balta ile kesmek" anlamı verilmiştir ki bu anlamın çıkartılması gerekir.

(10) *Türkçe Sözlük*'te bu anlam yerine "koltuklama veya koltuklanma" karşılığı yazılmıştır.

(11) *Türkçe Sözlük*'te bu anlam muhtemelen tek anlam durumunda olduğu için mecaz açıklaması yapılmamıştır.

mamıştır. Ayrıca bk. *bokkabazlık, odunlaşma, odunlaşmak* vd.

Kubbealtı Lugatı'nda ise sözlüğün ter-tibi kısmında kelimelerin türevlerinde bu tür-den açıklama yapılmadığına dair bir not yer almamaktadır. Bk. *koltuk, koltuklamak, kol-tuklanmak, koltukçu, koltukçuluk, hınzırlık, mazlumluk* vd. Ancak *Kubbealtı Lugatı*'nda da bu açıdan tutarlılık olduğu söylenemez. Mesela, *acı* maddesinde kelimenin “bir ola-yın, bir söz, duygu veya düşüncenin insanda bıraktığı üzücü tesir, keder, elem, ıztırap” ve “çok sevilen yakın bir kimsenin ölümünden duyulan keder, yas” anlamları mecaz açık-lamasıyla verilirken *acılı* maddesinde keli-menin “bir yakınıni kaybetmiş olan, yaşlı, kederli” anlamına, *acılık* kelimesinin “doku-naklılık, keder, hüznün” anlamına mecaz açık-laması yazılmamıştır.

Her iki sözlüğün bu açıdan yeniden ele alınması gerekir.

3. Mecazi Anlama veya Mecazi Anlamı Bulunan Maddeye Yer Verilmemesi

deftere yazmak deyimini mecazen “(her-hangi bir iş veya davranışı) ileride hesabını sormak üzere akılda tutmak, üzerinde durup unutmamak” anlamına gelir, ama *Türkçe Sözlük*'te böyle bir deyim bulunmamaktadır.

delik kelimesinin mecazen kazandığı “oturmaya elverişsiz yer” anlamı (Başını so-kacak delik aramak. Bu delikte nasıl oturu-lur? gibi), *Türkçe Sözlük*'te bulunmamakta-dır.

bitap etmek (eylemek) deyiminin meca-zen kazandığı “(bir şey birinin) üzerinde etki meydana getirmek” anlamı, *Türkçe Sözlük*'te yer almamaktadır.

humma kelimesinin mecazen kazandı-ğı “şiddetli arzu, ihtiras” anlamı, *Türkçe Sözlük*'te bulunmamaktadır.

maraton kelimesinin mecazen kazandı-ğı “sabır gerektiren uzun iş” anlamı, *Kubbeal-tı Lugatı*'nda bulunmamaktadır.

ballı kelimesinin mecazen kazandığı “şanslı” anlamına *Türkçe Sözlük*'ün 2005 bas-kısında yer verilmemiştir, ama aynı sözlüğün çevrim içi nüshasında bulunmaktadır. *Kubbe-altı Lugatı*'nda ise kelimenin söz konusu an-lamına yer verilmemiştir.

Türkçe Sözlük'te *nylon* kelimesine mecaz açıklamasıyla “düzme, düzmece, sahte” anlamı verilmiştir. Söz konusu anlama *Kubbealtı Lugatı*'nda yer verilmemiş, sadece *nylon fatura* deyimini alınmıştır. Ancak *nylon* kelimesinin bu anlamla kullanımı *nylon fatu-ra* deyimini ile sınırlı değildir, *nylon tez, nylon staj* gibi kullanımları da vardır. Dolayısıyla *Kubbealtı Lugatı*'na *nylon* kelimesinin “düz-me, düzmece, sahte” anlamı dâhil edilmeli, *nylon fatura* ara maddesi ise çıkartılmalıdır. Ayrıca *Türkçe Sözlük*'te “çağdaş, modern kız” anlamıyla verilen *nylon kız* deyimini sözlüğe mal olmamış bir kullanım olduğu için çıkar-tılmalıdır.

Mecazen “dadanmak” anlamına gelen *abone olmak*'ın söz konusu anlamına *Kubbe-altı Lugatı*'nda yer verilmemiştir.

4. Yerleşmemiş Mecazi Kullanımlara Yer Verilmesi

Sözlükçünün en önemli görevlerinden biri ayıklama işidir. Yerleşmemiş, sözlüğe mal olmamış kullanımların sözlüğe dâhil edilme-mesi gerekir.

Türkçe Sözlük'te *balçık* maddesinde kelimeye mecaz açıklamasıyla “güçlük çıkar-tan” anlamı verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te *abdestsiz* maddesinde kelimeye mecaz açıklamasıyla “kötü adam” anlamı verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te *nikâh tazelemek*'e mecaz açıklamasıyla verilen "bir işe yeniden başlamak" anlamı çıkartılmalıdır.

Türkçe Sözlük'te *mayasız* kelimesine mecaz açıklamasıyla "kötü huylu" anlamı verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te *defterinde yazmamak* şeklinde "kitabında yer almamak" anlamı verilen bir deyim yer almaktadır ki yerleşmemiş bir kullanımdır. *kitabında yazmamak* yerine yanlış olarak bir kaç yerde kullanılmış olabilir, ancak sözlüğe mal edilecek bir kullanım değildir. Ayrıca anlamın "kitabında yer almamak" şeklinde değil de "aklına ve mantığına uygun düşmemek" şeklinde verilmesi gerekirdi. Buna mukabil "aklına ve mantığına uygun düşmemek" anlamına gelen *kitabında yazmamak* deyimine hem *Türkçe Sözlük*'te, hem de *Kubbealtı Lugatı*'nda yer verilmemiştir.

546

Kubbealtı Lugatı'nda *ballanmak* kelimesine mecaz açıklamasıyla "çok tatlı ve cazip bir durum almak" anlamı verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te *bal kabağı* maddesinde kelimeye mecaz açıklamasıyla "aptal, beyinsiz kimse" anlamı verilmiştir. *Kubbealtı Lugatı*'nda ise bu anlam için argo açıklaması yapılmıştır. Yerleşmemiş bir kullanım olduğu için her iki sözlükten de bu anlam çıkartılmamıştır.¹²

5. Zorlama Mecazi Anlam Yaratmak

Türkçe Sözlük'te *masrafsız* kelimesine mecaz açıklamasıyla "külfeti az bir biçimde" anlamı verilip R. N. Güntekin'den şu cümle örneği tanık olarak getirilmiştir: *Emeksiz, masrafsız birer çocuk sahibi olduk*. Aslında burada *masrafsız* temel anlamında kullanılmış olup zorlama bir anlam yaratılmıştır.

Türkçe Sözlük'te *maymunlaşmak* kelimesine ilk anlam olarak "maymuna benzemek, maymun gibi davranmak" verilmiş, ikinci anlam olarak mecaz açıklamasıyla

"taklitçi davranmak" verilmiştir. Bu anlama tanık olarak da Ö. Seyfettin'in şu cümlesi getirilmiştir: *Şimdi ne vakit kendimden başka birisini taklide kalksam bu maskara hayvan aklına gelir, içimden: - Maymunlaşmışım, derim*. Aslında Ö. Seyfettin *maymunlaşmışım* derken "maymun gibi davranmak"ı kastetmektedir. "Taklitçi davranmak" anlamı zorlamadır ve sözlükten çıkartılmalıdır. *Kubbealtı Lugatı*'da ise *maymunlaşmak* kelimesine yer verilmemiştir, "maymuna benzemek, maymun gibi davranmak" anlamıyla kelime söz konusu sözlüğe ilave edilmelidir.

6. Mecaz Değerlendirmesi Arasındaki Farklılıklar

civcivli kelimesinin "canlı, hareketli, gürültülü" anlamı *Kubbealtı Lugatı*'nda mecaz açıklamasıyla yer alırken *Türkçe Sözlük*'te bu anlam herhangi bir açıklama yapılmaksızın verilmiştir. Hâlbuki söz konusu anlam mecaz olarak değerlendirilmelidir.

Kubbealtı Lugatı'nda *defteri dürülmek* deyimine ilk anlam olarak "işine son verilip uzaklaştırılmak", ikinci ve mecaz anlam olarak "ölmek, öldürülmek" anlamı verilmiştir. Aslında deyim "işine son verilip uzaklaştırılmak" anlamına da mecaz açıklaması yazılmıştır. *Türkçe Sözlük*'te bu deyim herhangi bir açıklama yapılmaksızın birinci anlam olarak "ölmek", ikinci anlam olarak "öldürülmek", üçüncü anlam olarak da "görevine son verilerek bir yerden uzaklaştırılmak" verilmiştir. Söz konusu sözlükteki "ölmek" ve "öldürülmek" anlamları birleştirilmeli, ayrıca bütün anlamları için mecaz açıklaması yazılmalıdır.

Türkçe Sözlük'te *köstebek* kelimesinin "bir iş yerinden, kurumdan, özellikle gizli servisten bilgi sızdıran kimse" anlamı mecaz açıklamasıyla verilirken,¹³ *Kubbealtı Lugatı*'nda bu anlam teşmil açıklamasıyla verilmiştir.

(12) Argo sözlüklerinde de *bal kabağı* maddesi bulunmamaktadır, bk. (Aktunç 1998); (Şinşek 1958).

(13) Söz konusu anlam için *Türkçe Sözlük*'ün 2005 baskısında mecaz açıklaması yapılırken, aynı sözlüğün çevrim içi nüshasında hiçbir açıklama yapılmamıştır.

Ama bu anlam teşmil olarak değil de mecaz olarak değerlendirilmelidir.

Türkçe Sözlük'te mecaz açıklamasıyla *numara* kelimesine verilen "eğlendirici oyun" anlamı,¹⁴ *Kubbealtı Lugatı*'nda teşmil açıklamasıyla verilmiştir. Ama bu anlam teşmil olarak değil, mecaz olarak değerlendirilmelidir.

Türkçe Sözlük'te *okşamak* kelimesine mecaz açıklamasıyla verilen "hafifçe dövmek" anlamı *Kubbealtı Lugatı*'nda şaka yoluyla açıklamasıyla yer almaktadır ki bu açıklamanın düzeltilmesi gerekir.

Türkçe Sözlük'te *göbek atmak*'a mecaz açıklamasıyla verilen "çok sevinmek" anlamı, *Kubbealtı Lugatı*'nda herhangi bir açıklama yapmaksızın verilmiştir.

7. Yardımcı Fiille Birlikte Kullanılan Mecazi Anlamın İlk Unsura Yüklenmesi

Kubbealtı Lugatı'nda *hocalık* kelimesine mecaz açıklamasıyla "akıl öğretmek" anlamı verilmiştir, üstelik de getirilen tanık "Çok kurnazmışsın, sana kim hocalık etti?" dir. Aslında bu anlam *hocalık*'a değil de *hocalık etmek*'e verilmelidir.

Türkçe Sözlük'te *balıklama* maddesinde kelimeye mecaz açıklamasıyla "bir işe, bir duruma, bir harekete sonucunun ne olacağını düşünmeden girişerek" anlamı, üstelik de şu cümle örneği ile verilmiştir: *Bu ilginç resimden yola çıkarak yaratacağı öykünün içine gönüllü olarak balıklama daldı.*" - İ. Aral. Söz konusu sözlükte *balıklama dalmak* ara maddesi bulunmamaktadır. Aslında bu anlamın *balıklama* maddesinin içinde *balıklama dalmak (girmek)* ara maddesine mecaz açıklamasıyla "bir iş veya konuya doğrudan doğruya ve birdenbire girivermek" şeklinde verilmesi gerekir.

8. Mecazi Anlamın Tam Olarak Verilmemesi veya Yanlış Olarak Verilmesi

Türkçe Sözlük'te *mayboş* kelimesine mecaz açıklamasıyla verilen "bozulmuş veya bozulmaya yüz tutmuş olan (dostluk ilişkisi)" anlamı yeterli değildir. Bu kullanım sadece dostluk ilişkisiyle sınırlı olmadığı için *Kubbealtı Lugatı*'nda olduğu gibi dostluk, tavır, ke-yif vb. şeklinde genişletilmelidir.

Türkçe Sözlük'te *koltuk* maddesinde mecaz açıklamasıyla "koltuklama ve koltuklanma" anlamı verilmiştir ki bu anlamın "yüze karşı övgü, yaranmak için söylenen söz veya yapılan hareket" şeklinde düzeltilmesi gerekir.

Türkçe Sözlük'te *nasırına basmak* deyimine herhangi bir açıklama yapılmaksızın "çıkarmayı engellemek" anlamı verilmiştir ki bu anlamın "zıddına gidecek bir şey yapmak, hassas olduğu noktaya dokunup huysuzlanmasına sebep olmak" şeklinde tadil edilmesi gerekir.

Bibliyografya

Akdemir, Hikmet (1999). *Belâgat Terimleri Ansiklopedisi*, İzmir.

Aksan, Doğan (1998). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Ankara: Engin Yayınları.

Aksan, Doğan (1990). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, III. cilt, 2. baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.

Aksan, Doğan (1966). "Türk Anlam Bilimine Giriş-Anlam Değişmeleri I." *TDAY Belleten* 1965, 167-184.

Aktunç, Hulki (1998). *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarla)*, İstanbul: Yapı Kredi yayınları.

Amîd, Hasan (1372). *Ferheng-i Amîd*, Tahran.

Ayverdi, İlhan (2005). *Kubbealtı Lugatı-Asırlar Boyu Târihî Seyri* İçinde *Misallî Büyük Türkçe Sözlük*, Redaksiyon-Etimoloji: Ahmet Topaloğlu, İstanbul.

Banguoğlu, Tahsin (1990). *Türkçenin Grameri*, 3. baskı, Ankara.

(14) *Türkçe Sözlük*'te *numara* kelimesine "eğlendirici oyunlardan her biri" anlamı verilmiştir, bu karşılığın "eğlendirici oyun" olarak düzeltilmesi gerekir.

Beaujean, Par A. (1885), *Dictionnaire De La Langue Française*, Septième Edition, Paris.

Bilgin, Muhittin (2002), *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları.

Buran, Ahmet (2006). "Dil İlişkileri ve Kavram Tercümelere Üzerine Bir Değerlendirme", XII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni, 10-17 Mayıs 2006, Bakü/Azerbaycan.

Çolak Bostancı, Gülcan (2009). "Mecaz Anlamı Temel Anlama Dönüşen Kelimeler", *Turkish Studies*, 4/4, s. 148-171.

Gencan, Tahir Nejat (1979), *Dilbilgisi*, 4. baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.

Guiraud, Pierre (1975). *Anlambilim*. çev. Berke Vardar, İstanbul: Gelişim yayınları.

Gürbüz, Faruk (2008), "Mecaz Kapsamındaki Anlamlar ve Bu Anlamlar Arasındaki İnce Ayrıntılar", *Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 197-212.

Hengirmen, Mehmet (1999), *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Engin yayınları.

Hornby, A. S. (1974), *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, with A. P. Cowie, revised and updated, Oxford: Oxford University Press.

İşcan, Adem (2011). "Anlam Bilgisi Konularının Öğretimi." *Turkish Studies*, 6/2, s. 503-522.

Karaağaç, Günay (2012), *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ.

Korkmaz, Zeynep (1992), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.

Levaşov, Ye. A.-T. N. Popovtseva-S. İ. Alatortseva-T. N. Butseva-E. R. Sal'min-N. Z. Kotelova (Haz.) (1995), *Slovar Novih slov russkogo yazıka 1950-1980 gg.*, S. Petersburg.

Ojegov, S. İ. (Haz.) (1953), *Slovar Russkogo yazıka*, Moskva.

Sağol Yüksekçaya, Gülden (2009). "Standart Dil İle Halk Dili Arasındaki Anlam ve Kullanım Farklılıkları Üzerine." Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri, 25-30 Mart 2008 Şanlıurfa. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, 599-610.

Şimşek, Seyfettin (Der.) (1958), *Mecaz ve Argo Lügatçesi*, İstanbul: Okay Yayınevi.

Topaloğlu, Ahmet (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*. 10. baskı. Ankara.

Türk Dil Kurumu (1949). *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara.

Uğur, Nizamettin (2007), *Anlambilim*, İstanbul: Doruk yayınları.

Vardar, Berke ve diğerleri (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. 2. baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.

Wahrig, Gerhard (1986), *Wahrig Deutsches Wörterbuch*, Gütersloh/München: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Elektronik kaynaklar:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (Erişim tarihi: 29.09.2017)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat (Erişim tarihi: 29.01.2014)

<http://lugatim.com> (Erişim tarihi: 29.09.2017)

TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, <http://www.tubaterim.gov.tr> (Erişim tarihi: 20.10.2017)

Uğur, Nizamettin, "Hakikî Anlam, Gerçek Anlam ve Düzenlam", <http://nizamettinugur.gen.tr/files/20110625022045.pdf> (Erişim tarihi: 20.10.2017)